

בזה יכולים לפרש שגם לנחום איש גם זו נודע ששמו עפר בסיפאת אחרי שהגיש סיפסיה לקיסר, אולם בתענית כ"א א מבואר דלמחר אחר דשקלינהו ליספתיה ומנהו עפרא כי חזנהו אמר גם זו לטובה והלך לבי קיסר להגיש אשר אתו עם שידע שבתוכו עפר, וכ' הג"ר חיים אחי מהר"ל מפראג בס' החיים גאולה וישועה ח"ה פ"ב יש לתמוה אחר שידע שנגנבו האבנים הטובות ומרגליות מן התיבה ומלאה עפר האיק סמך על הנס לילך אל הקיסר עם תיבה מלאה עפר ולא היה ירא שיהרגוהו, ושמאל הנביא אמר ואיך אלך ושמע שאלו והרגוני אע"ג שהקב"ה אמר לו שילך, וכל זה לפי שאין לסמוך על נס, והאיך סמך הצדיק הזה על הנס שיעשה לו שיהיה זה מעפר של אברהם אבינו. אמנם הכוונה שהחסיד הזה נתן אל לבו שגם זה שנגנב מה שהיה בתיבה היא לטובה לפי שגלוי וידוע לפני השי"ת שהדורן לא יקובל בעיני הקיסר דכלום חסר בבית המלך מה שהוא היה יכול להביא, ולכן סיבב ה' שיגנבו ממנו הדורן וניתן במקומו עפר להראות שאין צורך לפני המלך רק בהכנעה ושפלות ובזה ימצא חן בעיני המלך, ובבואו לפני המלך השכיל לדבר על ענות צדק המקובל לנו מאברהם אבינו באמרו כי חכם ונביא כמוהו היה נשיא אלהים ואב המון גוים מבלי שמלך עליהם ביד חזקה רק קנה לבבם ע"י שגם הוא לא התנשא עצמו עליהם באמרו שכמוהם גם הוא עפר, ולכן ברצונם קבלו עול מלכותו יותר מאלו בא למשול עליהם בחזקה, כלומר כן גם אתה אדוננו המלך אם תקרא לשלום יענוך שלום, א"ל קיסר לך נא עם השרים הגדולים אשר לי למדינה פלונית ואראה אם יאמנו דברך, והנה שפתי צדיק ידעון רצון גם היה מלומד בנסים עד שעלתה בידו שהשלימה אותה המדינה עם הקיסר ונכנסה תחת מלכותו, ואותו הדיוורן שנגנבו האבנים טובות מן התיבה באו ג"כ אח"כ עם עפר, אולי התפארו ג"כ כי חכמתם תעמד להם לכבוש ג"כ עיירות ומדינות תחת יד הקיסר ובדק אותם ולא עלתה בידם והרגם המלך על ששחקו בו.

ג. דור הפלגה כו' מאי עביר כו'. יעוין בב"ר פל"ח ו' מעשה דור המבול נתפרש אבל מעשה דור הפלגה לא נתפרש, ובתנחומא ב נח כ"ד דברים של חרופים היו מוציאים על הקב"ה אלא שלא פירשו הכתובים אלא רבותינו פירשו מקצתן כו', ובב"ש כ' הטעם שלא נתפרש בתורה לפי שהתורה באה להורות ולהוכיח לדורות שלא לעשות כמעשה הרשעים ושלא יענושו כמותם, והנה חטא דור המבול נמצא בכל דור רובן בגזל ומעוטן בעריות כו' לכן פרשה התורה החטא וענושו, אבל חטא דור הפלגה אי אפשר שיתאחדו בני אדם לעשות כמעשה הראשונים טרם שנפלגה הארץ וכיון שאי אפשר שתצא כוונתם אל הפועל לא האריכה תורה לפרש, שאך לעתיד או אהפוך אל עמים שפה ברורה אבל זה יהיה לקרוא כולם בשם ה'.

ד. ובס' הפליאה (ח"ב נ"ה ד) כ' מטעם החטא שחטא אדה"ר טעמו גם אנשי דור הפלגה כו' אע"פ שאמרו ונעשה לנו שם מחשבתם גם לטובה שבראותם כח מערכת בארצות וממשלת הכוכבים ומזלות כווננו להוציא את עצמם מתחת הממשלה ההיא ולהיות תחת כנפי השכינה ששם מקור היחוד וזה מחשבת אמרם אם נבנה המגדל הזה תשרה השכינה עלינו ולא נפרד בארצות ונשיג במראה הנבואה כו', ועוד שם (נ"ו ד) שאדם דור הפלגה ונדב ואביהוא כל כוונתם היה לכבד את השם הנכבד ואפ"ה נענושו מטעם כו' עיין שם, וראה ברבינו בחיי שם שכ' על דרך הקבלה כו', ובס' יקו המים לר"ש אבן תיבון פכ"ב.

ה. אחת אומרת נעלה ונשב שם כו'. ביד רמה כו' לא נתכוונו לרקיע כלל אלא כדי שיהיה להן מקום גבוה לדור. בו מפני ג' דברים, א' כדי שלא יהא נוח ליכבש, ב' כדי לעלות ולעשות מלחמה משם, וג' כדי לעבוד ע"ז שכן דרך עובדי ע"ז לברור להם מקום גבוה כדכתיב על ההרים הרמים, וע' תרח שכ' דפשיטא דקרא וראשו בשמים כלומר גבוה הרבה כמו ערים גדולות ובצורות בשמים, ובב"ש כ' אחת אומרת נעלה ונשב שם ר"ל נעלה למגדל ונשב שם, ואחת אומרת נעלה ונעשה מלחמה אין ר"ל עם הקב"ה אלא עם בני אדם כו', וע' בס' עבודת ישראל מהגר"י קמחי (אומיר תצ"ו) י"ט ע"ב.

לא היה לכל אחד כי אם בת זוג אחת כדכתיב שנים שנים, ומן הטהורה שבעה שבעה היינו שבעה זכרים ושבעה נקבות ע' ב"ר פל"ב, והנה מלת למשפחותיהם משמע לכאורה שהיה לכל אחד בנות זוג, לכן אמר למשפחותיהם ולא "הם" היינו בלא כינוי "הם" וכאשר תקרא בלא ה"א ממילא תפול גם הי"ד וכאלו אמר קרי ביה "למשפחותם" ואז יהיה פירושו אשה אחת לכל אחד, והי"ד וה"א מאותיות האמנותיות הנוספות לפעמים בתיבה ללא הכרח, וע' ברכות י' ע"ב ורגליהם רגל ישרה כו', בחגיגה ה' חרש באזנו אחת פטור מן הראיה שנאמר באזניהם כו' ובלה"כ שמואל א' י"ח כ"ו ויבא דוד את ערלותיהם וכדומה.

כד. וקא פאלי רמונא. ע' קטעים מכתבי הגאונים (גנוי שכטר) ע' ת' ובהע' שם.

כה. אריה אישתא זינתיה. ע' יבמות ע"א סע"א דאמר שמואל חולצתו חמה נותנין לו כל שבעה כו' הבי"ע כגון דגנתיה אישתא כו' (נמש"כ בהגהותי למנחת חינוך שבס"ס נר למאור אות ד בנשבע שלא יאכל שבעה ימים), וביד רמה כ' אית דאמרי לא פחות משיטא יומא ולא טפי מתריסר יומי ולא מילתא היא דא"כ אריה היכי זינתיה אישתא תריסר ירחי, כתיב בשנת שש מאות שנה לחי נח וגו' וכתיב ויהי באחד ושש מאות שנה כו', וכי תימא לפרושא דילן לא פחות משיטא ירחי כו' מי ניהא האיכא עשרה יומי טפי מתריסר ירחי, לא קשיא דה"ק לא טפי מתריסר ירחי לאפוקי תליסר ירחי אבל לא לאפוקי תריסר ירחי וחד יומא.

כו. ובתרת"כ כו' דו"ש במדרש וישאר אך נח כו' שאיחר מזונות לארי והכישו, ולכאורה קשה אמאי איחר לו הא אסור לאכול עד שיתן לבהמתו תחילה שמזונותיה עליו, אמנם כיון שהארי אישתיה זינתיה לא ידועה בדיוק שיעורא דהזנה זו כמה הוי בין שית לתריסר, ונח נמי ספוקא מספקא ליה בשעורא דהזנה דייליה, וכשבא אליו בשביעי להאכילו לא קיבל אוכל שעדיין אישתיה זינתיה ולא חזר אליו נח להאכילו עד תשיעי או עשירי כי היה סבור שיוון אותו אישתיה כל כך, והנה לא זינתיה אישתיה רק עד שמיני, ולכן כשחזר נח אליו בתשיעי להאכילו הכישו על שאיחר מזונו ולא נתן לו בשמיני.

כז. אורשינא. ע' תשובות הגאונים (זכ"ר) סי' ש"ו רשאנא ט"ר אסמא אלורשאן [צפור ששמו אלורשאן], והנה ברש"י כ' שזהו העוף ששמו חול בלשון המקרא ואינו מת לעולם וכ"כ ביד רמה והאי אורשאנא חול שמה בלשון מקרא ולא למימר דלא מיית כלל אלא דנפיש חיי טפי משאר חיות, אמנם בב"ר פ"ט אמרו שאריכת ימים של חול הוא על שלא אכל מעץ הדעת ואלף שנים הוא חי ואח"כ אש יוצאה מקנו ושורפתו ומשתייר בו כביצה וחוזר ומגדל איברים וחי כו', ובלקוטי אמרים מהגרמ"ל דיסקין בראשית פס' ותקח מפריה ותאכל כ' עפ"מ דאדה"ר אם לא היה אוכל מעץ הדעת היה חי לעולם והיינו שהיה מבונה מיסודות כאלה שלא יתפרדו וכמו כן כל יצירי בראשית החיות והבהמות הראשונים היו מיסודות כאלה אבל אכילתם מעה"ד גרם שימותו וגם החטא עצמו היה ממת אותם דבאכילת עה"ד נכנס בהם רוח קנאה ורקב בעצמות קנאה כדאמרו בשבת קנ"ב, והנה העוף ההוא שלא אכל מעה"ד נשאר בטבעו הראשון שלא יתפרדו יסודותיו אבל לא היה בטוח שלא ימות ע"י איזה סיבה חיצונית שאדם או איזה בעל חי יהרגנו וברכו נח שגם ע"י איזו סיבה שהיא לא ימות, ועמ"ש בנציצוי זהר שלח קנ"ט ב באריכות.

כח. וכחול ארבה ימים. ע' מדרש שמואל פ"ב ב ובהע' שם אות ו.

כט. והוה שריין עפרא וחוו חרבא. ע' זהר חדש חוקת ג"ב א חציך שנונים אוקמה על אברהם כו'.

ק"ט ע"א

א. נשדר כחדי נחום איש גם זו דמלומד בנסים. כח"ג במעילה י"ז רע"ב ילך ר"ש בן יוחאי שהוא מלומד בנסים.
ב. קמו בלילה שרינהו לפיפסיה ושקלו כל דתוה גביה ומלנחו עפרא, כי משו לחתם אישתבה עפרא כו'. לפי המסופר